

Látogatóban a Bárdos Múzeumban

Szellő zúg távol, alszik a tábor - ki ne ismerné a dalocskát, hiszen minden akadályversenyen, táborozáskor énekeltük, meg persze az énekórán. A tankönyvben ugyan ott állt a dalszöveg írójának és a zeneszerzőnek a neve, de nem biztos, hogy utóbbit beazonosítottuk a karnagy, zeneszerző, zenetudós Bárdos Lajossal, akinek ez volt az első kis vegyeskari műve. Bárdos Lajos emlékére a család összefogásával és a Kulturális Minisztérium támogatásával egykori lakhelyén, a Margit körút 64/b-ben a Bárdos Lajos Társaság sokévi munkával három évvel ezelőtt kialakította a Bárdos Lajos Emlékmúzeumot.

A Bárdos házaspár tizenegy gyermeket nevelt fel, közülük a legfiatalabb Brückner Hubáné Bárdos Ágota. Vele látogattuk végig a múzeumot.

A szomszéd lakás volt a miénk. Szüleim azelőtt a Kék Golyó, később a Csaba utcában laktak. Tizenegy gyermeket neveltek föl, az itt látható kép a háború előttről származik, így csak kilenc van rajta. A nagy család fele kinn él Amerikában, 47 unoka született, a dédunokák száma pedig folyamatosan nő.

Milyen volt a Bárdos családban élni gyerekként? A képekről vidámság árad.

Mi, gyerekek, sosem éreztük, még az 50-es években sem, hogy nehezebben élünk. A lakás négyszobás volt, egy szobában aludtunk emeletes ágyakon, és nagy csatákat vívtunk a sötétben. Nem is gondoltuk, hogy jobb lenne külön szobában lenni. Mindenki zenélt, de mivel szüleink nem erőltették, hivatásul csak Daróci Bárdos Tamás bátyám választotta a zenét. Ő, aki negyedik a testvérek sorában, az Állami Népi Együttes zenei vezetője volt, és jelenleg is tanít - 72 évesen - a Weiner Leó Zeneiskolában, valamint komponál és dirigál.

Mikor született a Szellő zúg távol kezdetű dalocska?

Édesapám gyerekkorának meghatározó élménye a cserkészlet, ami azért volt rá nagy hatással, mert félénk, zárkózott fiú volt, s a cserkészlet tette őt olyan bátorrá, hogy később ezer ember elé is ki mert állni dirigálni. 21 évesen egy bakonybéli esti táborúzó mellett Márkus Miklós barátjával - ő a szöveget írta - megalkották a világszerte több nyelven énekelt, kórusversenyeken sokszor kötelező műként szereplő Szellő zúg távol kezdetű dalt.

Kiállítva láthatjuk bizonyítványait is, ezek tanúsága szerint zongorából jelest, zeneesztétikából pedig igen szorgalmas minősítést kapott.

Ez a zeneakadémiai bizonyítványa, de van itt egy kedves momentum is. Általános iskolai kitűnő bizonyítványát csak az ének rontja le. Talán éppen valami fecsegés lehetett az órán...

A műegyetemen eltöltött egy év után átjelentkezett a Zeneakadémiára zeneszerzés tanszakra.

Honnan volt vonzódása a zenei pálya iránt?

A hegedülést az édesanyja forszírozta, amit gyerekként nem nagyon szeretett, de később bekerült egy kamarazenekarba, amiről azt írta, hogy kitárult előtte a zenei mennyország. Így kötelezte el egy életre magát. Azért a műszaki egyetemre íratkozott be először, mert szülei a zenei pályát nem tekintették komoly hivatásnak. A Zeneakadémián Kodály első osztályába került, abba, ahol a tizenhárom növendékből majdnem mindenki ismert lett: Ádám Jenő, Doráti Antal, Kertész Gyula, Seiber Mátyás.

Édesapám nem szándékozott kóruskarnagy lenni, de Kertész Gyula addig unszolta, amíg ott nem ragadt a városmajori kis amatőr Cecília kórusnál; beleszeretett, és életének legnagyobb élménye mindig is a kórusvezénylés és -muzsika volt.

Mi volt az édesapja titka a kórus összefogásában?

Nagyon szuggesztív ember volt, humorral, dicsérettel, nem pedig szidással oldotta meg a helyzeteket, tudta, mindenki amatőr, és csak szeretetből jön próbára. Ebből fakadóan mindig jó hangulat volt a próbákon.

Az ország legnagyobb oratóriuskórusát, a Palestrinát is vezette 1929-33-ig. Harci tettük volt Sztravinszkij Zsoltárszimfóniájának bemutatása, ami akkoriban nagyon modernnek számított, s a kórus még egy héttel a bemutató előtt is lázadozott, de olyan sikerük volt, hogy meg kellett ismételni. Sztravinszkij a bemutató után köszönőlevelet írt édesapámnak, aminek itt láthatjuk a másolatát.

Kertész Gyulával 1931-ben megalakították a Magyar Kórus Kiadóvállalatot, addig mindenki csak másolgatta a kottákat. Jó húsz évig működtek az államosításig, addigra öt folyóiratuk volt, és kétezer kiadvány a hátuk mögött. Hatalmas munkát végeztek az egyházzene területén is, szinte az összes vidéki kántor tagja volt az Országos Magyar Cecília Egyesületnek, melynek társelnöke édesapám volt. Ez volt az egyetlen egyházi egyesület, amit nem szüntettek meg az elnyomás legsúlyosabb éveiben sem, folyamatosan működik azóta is, Cecília Társulat néven. Nagyon nagy munka volt ez, itt zajlott a lakásban, mi, gyerekek is besegítettünk, címeztük a leveleket.

Egyáltalán, létezett-e őelőttük kóruskultúra?

Egyházi kóruskultúra igen, de a népdalok éneklése szinte csak Bartók és Kodály hatására indult el. Kodály első osztálya, 13 végzett zeneszerző, igyekezett olyan műveket írni, amelyeket a kórusok könnyen megtanulnak. Addig csak amolyan németes, "schneiderfánis" zenék voltak, az igazi magyar népzene csak velük került a kórusok tájára. Kerényi Györggyel elindították az Éneklő Ifjúság mozgalmat, ami édesanyám ötlete volt. Ha már annyi szép kottát kiadtak, legyen egy alkalom - ami nem verseny, mert annak a végén valaki mindig megbántódik - az örömteli együtténeklésre. Ez a mozgalom kiterjedt az ország határain túlra is, s ha nem is olyan nagy mértékben, de máig él.

Valamiféle háttérbe szorítást éreztünk az ötvenes években, édesapámat sem engedték karnagyokat, zeneszerzőket tanítani, csak fúvósoknak taníthatott zeneelméletet, a rádióban évekig nem játszották a műveit, de a 60-as években már enyhült a légkör, és sok más kitüntetés mellett megkapta a Kossuth-díjat is. Hagyták, hogy a kórusok viruljanak, mert az ország hírnevét öregbítették, és Kodály tekintélye is sokat nyomott a latban, ő pedig mindig kiállt a zeneszerzői mellett.

Bárdos Lajos íróasztala a zongora mellett központi helyen áll a múzeumban. Régi, fiókos, rajta egy Continental írógép, sok pecsét, olló, papírok.

Ez az íróasztal dugig volt papírokkal, mert édesapám mindig munkában volt, kiterjedt levelezést folytatott, igyekezett minden levélre aznap válaszolni. A kottákat ingyen küldte szerte az országba. A pecsétek a levelezéshez kellettek, a városneveket nyomta velük, de készített pecsétet minden gyerekének is, úgyhogy a füzetünkre rá tudtuk nyomni a nevünket, de voltak vicces pecsétjei is, például egy kakas, amit barátainak nyomott a küldendő levélre. Kottákat is látunk az asztalon, gyönyörű gyöngybetűvel írta őket mártogatós tollal, mert azt mondta, golyóstollal nem illik kottát írni. Precíz

ember volt, mindent nagy rendben tartott. Az asztalát úgy tekintette, mint Magyarország térképét. Ha valamit kerestünk, csak azt mondta, valahol Baranyában megtalálod, és akkor tudtuk, hogy "délre" kell nyúlni.

Kodály biztatására zenetudománnyal kezdett foglalkozni. Milyen művei születtek?

Mivel idősödve a szíve sokat rosszkodott, muszáj volt abbahagynia a kórusvezetést. Volt, hogy annyira beleadta szívét-lelkét, hogy vezénylés közben jött a szívroham, mint egy Mátyás-templomi Budavári Te Deum-előadás esetében. Hősiesen végigvezényelte a művet, szegény kórus potyogó könnyekkel énekelt.

Ezért, főleg élete vége felé elméleti kérdésekkel foglalkozott, néhány komolyabb könyvet is írt Liszt Ferencről, Bartókról. Negyven évig tanított a Zeneakadémián, ahol sok tantárgyat neki kellett kitalálnia, kidolgoznia például a prozódíát, formatant, összhangzattant, népénektant. Ezzel megteremtette a zeneelmélet alapjait. Élete végéig járta az országot, tanfolyamokat tartott, akárhová hívták, mindenhová elment.

Hogy volt minderre ideje, energiája ekkora család mellett?

Ezen én is gondolkoztam, amikor a múzeum kialakítása során három év alatt átolvastam róla mindent. Mi, gyerekek, ezt nem is vettük annyira észre, de tényleg döbbenetes. Nem tudott unatkozni. Néha leült egy-egy filmet megnézni, szeretett utazni, kirándulni, ezt leszámítva állandóan dolgozott valamin.

Zsoldos Szilvia

Budai Polgár